

Сигурен съм, че много малко медии в България ще обърнат внимание на днешната дата 5 април. А тя е важна, защото на нея точно преди четири години беше избрана комисията по досиетата с председател Евтим Костадинов (*стенограма от избора на комисията на 5 април 2007 г. вижте*

[тук](#)

). Независимият държавен орган, изпълняващ държавната политика за отварянето на архивите на бившата Държавна сигурност и нейните агенти във властта и на важни обществени постове, встъпва в последната година от мандата си и това е повод за равносметка на изминатия път.

След толкова неизпълнени обещания и провали в опитите за отваряне на досиетата през първите 16 години от промените едва ли е имало човек, който да е възлагал големи надежди на комисията, когато тя беше сформирана през април 2007 г. Нещо повече, сигурен съм, че и най-големите оптимисти едва ли са си представяли, че тя ще стигне дотук.

Та комисията беше избрана по време на тройната коалиция и сред деветима ѝ членове място намериха само двамата души, номинирани от опозицията. Освен добър закон за досиетата през 2007 г. беше изключително важно и кой ще го изпълнява. В България сме се нагледали на примери как при модерно законодателство прилагашите държавни институции са в състояние да провалят добрите законови идеи. От тази гледна точка със сигурност песимистите са били много повече дори от онези, които са гледали положително на сформираната преди четири години комисия. Днес обаче фактите от дейността ѝ опровергават всички онези резерви и опасения в началото, че тя ще се превърне в поредна комисия, експериментирала с отварянето на архивите на репресивния апарат на БКП.

За четири години комисията успя да извърши огромни по мащабите си проверки за принадлежност към Държавна сигурност за целия период след промените през 1989 г. на по-голяма част от основните държавни институции, сред които Министерския съвет, Народното събрание, съда, прокуратурата и следствието – на практика три основни власти законодателна, изпълнителна и съдебна. За първи път комисията, оглавявана от Евтим Костадинов, огласи и агентите в четвъртата власт – медиите, макар и в ограничения поставени от самия закон – не за целия преход, а само в периода след декември 2006 г.

Осветено беше присъствието на такива институции като МВР, Министерството на отбраната, редица специални служби, БАН, синдикатите, част от местната власт. Комисията премина Рубикона, в който се препъна предшественика ѝ по времето на управлението на СДС, а именно агентите на ДС в българската дипломация.

Комисията оповести секретното сътрудничество на президента Георги Първанов – Гоце към Първо главно управление на ДС, нещо, което не беше направено от двете комисии по досиетата, функционирали по време на мандата на правителството на Обединените демократични сили (1997-2001).

За изминалите четири години комисията има зад гърба си три цифри, които дават точна представа за последователната политика за прекъсване на връзките и зависимостите с Държавна сигурност и отварянето на архивите ѝ към обществото – проверени са над 103 000 души заемали ръководни публични длъжности в държавата, обявени са над 5000 агенти на Държавна сигурност и Разузнавателното управление на Генералния щаб на БНА, съдействано е на над 10 000 граждани да се запознаят с исканите от тях документи (*вижте графика за дейността на комисията за периода 2007-2011 г. [тук](#)*).

Зад тази статистика се крие всекидневни усилия, както на членовете на комисията, така и на администрация на комисията, на десетки служители, които от четири години подреждат и систематизират прашните архиви на ДС, в които се намира истината за управлението на комунистическата партия в периода 1944-1989 г.

Трябва да се отбележи, че това не стана с магическа пръчка. Още от самото начало комисията беше изключително затруднена. Беше оставена да работи без помещения и

Написано от Христо Христов
Вторник, 05 Април 2011 10:43

административен екип буквално в кабинета на тогавашния председател на парламентарната комисия по вътрешна сигурност и обществен ред Николай Свиначков. Последва дълго протакане на отдаване на сграден фонд за създаването на централизиран архив за документите на ДС. Кабинетът Станишев забави процеса с близо година, докато определи за тази цел две рухнали бивши казарми в Баня.

Днес на тяхно място се издигат променени до неузнаваемост помещения, зад чиито стени вече се съхранява голяма част от паметта за комунистическата епоха.

Преодолявайки куп трудности от всякакъв характер комисията успя да създаде заложен в закона централизиран архив за документите на Държавна сигурност. По този начин тя реши два основни проблема, съпътствали годините на прехода. Първият е отварянето на архивите и осигуряването на безпрепятствен достъп да граждани и изследователи до тях. И вторият е прекъсване на манипулациите на досиетата, останали повече от 16 години пръснати в различни специални служби и под тях опека.

За комисията вече не може да се говори само като за институция, която основно обявява агентите във властта. Тя постави началото на изследователска дейност, чрез която бяха направени достъпни до обществото важни документи за различни аспекти от дейността на Държавна сигурност. Постепенно, но сигурно комисията се включи с различни инициативи в обществените дебати за близкото минало и преосмислянето му.

Стартирала с нулево обществено доверие днес комисията по досиетата се радва на доверието на елитните високо образовани слоеве на българското общество. Дейността ѝ помага за постепенното увеличаване на обществените интереси към темата за ролята и значението на ДС в българското общество в миналото и днес.

Не на последно място комисията по досиетата е един от редките примери за държавна институция, в която хора с различни възгледи и избрани от различни политически партии, оставят зад гърба си всичко това в името на безпристрастно изпълнение и прилагане на закона.

По този начин комисията доказва по безспорен начин, че действително е независим държавен орган, който си върши работата. А това не е никак лесно, когато политическото лицемерие за отварянето и прочитането на тази страница от комунистическото минало продължава и днес да произвежда съпротива в определени политически среди и властови центрове.

Четири години от комисията по досиетата – равностетка

Написано от Христо Христов
Вторник, 05 Април 2011 10:43

Да пожелаем на комисията да успее да го преодолява успешно, както досега и да продължава да печели все по-голяма обществена подкрепа и доверие.